

Drie legsels bij Boerenzwaluwen

Hein Verkade, Johan Scholten, Peter Spierenburg & Sven Pikel

Begin april arriveren de eerste Boerenzwaluwen in de stallen van de familie Wassenaar in Oud-Leeuwenhorst. De oude nestjes worden opgeknapt en vanaf half april worden de eerste eitjes gelegd. Eind mei vliegen de vroegste jongen al uit. Maar de allerlaatste jongen van het seizoen verlaten pas in september hun nestje. Het broedseizoen duurt dus heel lang, zeker als je bedenkt dat een nestronde van nestbouw tot uitvliegen maar zo'n zes weken bestrijkt. Genoeg tijd dus voor een tweede en misschien wel een derde legsel.

Rien, Johan en ik vroegen ons vaak af of er inderdaad derde legsels voorkomen en hoe succesvol deze zijn. Maar de broedvogels zijn niet individueel herkenbaar en in de loop van het seizoen worden steeds verschillende nesten uit het grote aanbod bewoond en er worden ook nog eens tot ver in juli nieuwe nesten gebouwd.....het beeld is chaotisch.....daar komen we dus niet achter.....tot 2019.

Er komt een verzoek van Wender Bil en Joke Altenburg om mee te doen met hun kleurringproject van Boerenzwaluwen. We voldoen aan alle voorwaarden en schuiven vervolgens aan bij dit selecte groepje onderzoekers.

Peter en Sven zijn dan al een paar jaar bezig met het ringen van de nestjongen met metalen ringen. Maar het kleurringproject verlangt veel meer. ALLE broedvogels moeten worden voorzien van een unieke kleurring. In 2019 lukt dit voor ruim 80%, mede omdat we pas vrij laat in het seizoen konden starten. Maar in 2020 zijn we al vroeg goed voorbereid en alle volwassen vogels krijgen een kleurring. En dan foto's maken wanneer de vogels hun nesten bezoeken. Zo komen we tot een complete burgerlijke stand. Alle broedvogels worden aan een nest gekoppeld. En wat blijkt.....onze vermoedens kloppen. Boerenzwaluwen hebben meerdere legsels en verhuizen soms voor een volgende broedpoging. Wat ons het meest verraste was het aantal derde legsels. Maar liefst vier vaste paartjes startten voor de derde keer. Dit wil niet zeggen dat al deze legsels vliegvlugge jongen opleverden. Maar één paar lukte dit wel.

	vrouw	li. l.groen-geel	re. l.groen-rood	re. blauw-geel	li. wit-oranje	re. l.blauw-rood
	man	re. l.blauw-zwart	li. l.blauw-oranje	li. rood-zwart	li. blauw-geel	li. l.blauw-wit
1e	Nestnummer	7	17	26	33	20
legsel	Datum 1e ei	4-mei	22-apr	3-mei	25-apr	4-mei
	Legselgrootte	5	4	5	6	5
	Uitgevlogen jongen	0	3	3	3	5
2e	Nestnummer	7	17	18	36	20
legsel	Datum 1e ei	1-jun	7-jun	22-jun	16-jun	24-jun
	Legselgrootte	5	5	5	5	5
	Uitgevlogen jongen	4	0	5	0	4
3e	Nestnummer	7	48	18	33	
legsel	Datum 1e ei	24-jul	22-jul	17-aug	18-jul	
	Legselgrootte	4	4	3	5	
	Uitgevlogen jongen	3	4	3	5	
totaal aantal eieren		14	13	13	16	10
totaal uitgevlogen jongen		7	7	11	8	9

fig. 1. Overzicht van de paren met drie legsels en nest 20 met twee legsels in 2020.

In figuur 1 staan de resultaten van alle paren met drie en één paar met twee legsels weergegeven. Dit laatste om aan te geven, dat twee legsels soms een beter eindresultaat opleveren dan drie legsels.

Het vrouwtje met de kleurring rechts blauw-geel heeft de meeste vliegvlugge jongen grootgebracht. Alleen het eerste legsel had wat uitval. Het is aan de andere kant een wonder, dat dit eerste broedsel überhaupt succesvol is geweest. Nest 26 zit vlak bij de ingang van de stal en ook nog eens op de plek waar tijdelijk alle paarden van de manege worden gewassen. Het is er een komen en gaan van paarden en mensen en het broedproces wordt er continu verstoord. Daar komt nog bij dat het nest ook licht beschadigd raakte. Het is dus begrijpelijk, dat zij voor het tweede broedsel verhuizen naar nest 18. Dit nest hangt maar twee-en-een-halve meter verder, weldadig rustig, net achter het schot van de wasplaats. Deze plek bevalt duidelijk beter want ook het derde succesvolle legsel vindt plaats in dat nest. Opvallend is de relatief late start van dit paar in begin mei. Dit resulteerde in een uitzonderlijk late start van het derde legsel op 17 augustus. Nooit eerder in de afgelopen 11 jaar werd er zo laat begonnen met de eileg.

Leuk detail in dit verhaal is, dat nest 18 bekend terrein was voor de man, links rood-zwart. Hij bewoonde dit nest in 2019 met een ander vrouwtje, links lichtgroen-lichtgroen. Zij brachten toen samen in twee broedsels acht jongen groot. Dit vrouwtje keerde ook in 2020 terug en dan vraag je je af waarom dit succesvolle en ervaren koppel uit 2019 niet samen verder is gegaan. Dit had waarschijnlijk te maken met de late terugkeer van het vrouwtje. Tijdens de eerste ringessie op 21 mei was zij nog niet teruggekeerd in de kolonie. Toen had de man al jongen samen met zijn nieuwe vrouw, rechts blauw-geel.

Bij de andere drie vrouwtjes die drie legsels produceerden was er steeds één die mislukte.

Bij rechts lichtgroen-rood en bij links wit-oranje gebeurde dit gelijktijdig in de tweede week van juli. Het was een bijzonder natte week waardoor de nestjes met jongen in de problemen kwamen. Er waren nauwelijks insecten waardoor de jongen verhongerden. Naast deze twee gingen nog zeker drie andere broedsels over de kop. De dode jongen bleven in de nestjes achter waardoor beide vrouwtjes verhuisden naar een ander nest voor het derde legsel.

Vrouwtje links lichtgroen-geel, de 'Zwitserse vrouw', is de enige die alle drie de legsels in hetzelfde nestje nummer 7 had. Maar eerst even de naam 'Zwitserse vrouw'. Zij bleek bij haar eerste vangst in 2018 al een metalen ringetje om haar pootje te hebben.

Man links rood-zwart voert de jongen in nest 26. 30 mei 2020 - Foto: Hein Verkade

'Zwitserse vrouw' links lichtgroen-geel voert de jongen op nest 7. - Foto: Hein Verkade

Zij was tijdens de voorjaars trek in mei 2018 geringd in Ascona aan het Lago Maggiore op de grens van Italië en Zwitserland. Daarna bleef zij een vaste broedvogel in Oud-Leeuwenhorst. Dat betekent dat ook zij in 2019 een kleurring heeft gekregen. Deze vogel broedt dus al zeker drie jaar in de stal en produceerde in dat derde jaar drie legsels, een kanjer dus! Zij heeft ook haar 'eigen' plekje achter in de stal. Voorwaar een aantrekkelijke vrouw voor vele mannetjes Boerenzwaluwen. Dat is waarschijnlijk de reden voor het

'Pasfoto' na het ringen van vrouw rechts lichtgroen-rood
Foto: George Hageman

mislukken van het eerste legsel. Diverse mannen vochten rondom het nest en op een gegeven moment waren alle eitjes verdwenen.

Conflicten worden een steeds groter probleem in de stal. Eigenlijk een keerzijde van het succes. Ieder jaar broeden er meer Boerenzwaluwen en de nestjes hangen daardoor steeds dicht bij elkaar. Een grote kolonie trekt ook nog eens veel ongepaarde mannetjes aan, die op zoek zijn naar een vrouwtje met als gevolg conflicten en nesten die mislukken.

Het kleurringonderzoek brengt ons een schat aan nieuwe informatie, veel meer dan in dit korte verhaaltje naar voren komt. Maar als over een paar jaar alle gegevens van de vier onderzoekslocaties naast elkaar worden gelegd zal dit zeker tot nieuwe inzichten leiden. Een spannend proces, maar we moeten geduld hebben.

Het kleurringonderzoek vindt plaats in Zuidwest Friesland, Twente, Culemborg en bij ons in Noordwijkerhout. Het wordt financieel ondersteund door het Huib Kluijverfonds en ook door onze Vereniging voor Natuur-en Vogelbescherming Noordwijk. George Hageman, Gab de Croock en Jos Zonneveld zijn behulpzaam bij het fotograferen van de vogels bij de nesten. Wij zijn de familie Wassenaar dankbaar voor alle gastvrijheid op hun erf en in de stal.

Veel werk maar ook veel lol tijdens het ringwerk. vlnr. Peter Spierenburg, Jort Verhulst en Johan Scholten. –
Foto: Hein Verkade